

Sara Halme & Anniina Raitala

**VARHAISKASVATUKSEN OPETTAJIEN
ANTAMAT PEDAGOGISET MERKITYKSET
ULKOILULLE ERI YMPÄRISTÖISSÄ**
Vertailussa metsä- ja kaupunkiympäristö

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Joulukuu 2021

TIIVISTELMÄ

Sara Halme & Anniina Raitala: Varhaiskasvatuksen opettajien antamat pedagogiset merkitykset ulkoilulle eri ympäristöissä – Vertailussa metsä- ja kaupunkiympäristö

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma

Joulukuu 2021

Tutkimuksen tavoitteena oli vertailla metsä- ja kaupunkiympäristöissä sijaitsevilla päiväkodeilla työskentelevien varhaiskasvatuksen opettajien antamia pedagogisia merkityksiä ulkoilulle. Olimme kiinnostuneita heidän toteuttamastaan pedagogisesta toiminnasta ulkona, eri ulkoympäristöistä, joita he hyödyntävät sekä ulkoilun toteuttamiseen vaikuttavista tekijöistä.

Tutkimuksemme on laadullinen. Aineisto koostuu varhaiskasvatuksen opettajien anonyymeista vastauksista. Heistä seitsemän työskentelee metsäympäristössä ja kuusi kaupunkiympäristössä sijaitsevassa päiväkodissa. Keräsimme aineiston kyselylomakkeella.

Keskeisenä tuloksena tutkimuksessamme olivat opettajien antamat hyvin monipuoliset merkitykset pedagogiselle toiminnalle. Vaikka pääteemoina pedagogisesta toiminnasta löytyi ympäristö- ja liikuntakasvatus, olivat toteutustavat näille hyvin erilaiset, mihin osaltaan varmasti vaikutti eri ikäisten ryhmät. Ulkoympäristöissä korostui hyvin samanlaisia paikkoja molemmissa aineistoissa, mutta metsäympäristössä toimivat päiväkodit toivat esiin monipuolisemmin erilaisia luonnonympäristöjä, kun taas kaupunkiympäristön vastauksissa tuotiin esiin paikkoina myös tori ja kirjasto. Ulkoilun toteuttamiseen liittyen esiin nousi monessa vastauksessa aikuisten riittävyys merkitys sekä muut turvallisuuteen vaikuttavat tekijät. Metsäympäristössä ulkoilun toteuttamiseen liittyen haastavana tekijänä mainittiin luonnon aiheuttamat vaaranpaikat, kun taas kaupunkiympäristössä tuotiin esiin liikenne. Myös lapsiryhmän piirteiden koettiin vaikuttavan ulkoilun toteuttamiseen monissa vastauksissa. Tähän liittyen haasteena tuotiin esiin muun muassa lasten levottomuus sekä taipuvaisuus karkailuun ja piiloutumiseen. Lasten suuri ikähaarukka, siirtymätilanteiden haastavuus ja lapset, joilla on tuen tarvetta, tuotiin myös esiin vastauksissa. Toisaalta ulkoilua mahdollistaviakin asioita nostettiin paljon esille, kuten hyvä suunnittelu sekä lasten ja aikuisten oma innostus ulkoilemiseen.

Tutkimuksemme antoi tärkeää tietoa liittyen ulkoilun toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa. Se toi esille ideoita pedagogiseen toimintaan liittyen sekä nosti esille opettajien kokemia haasteita sen toteutuksessa, mikä on tärkeää, jotta asioita voidaan kehittää tulevaisuudessa. Toivomme, että kyselyymme vastanneet opettajat ajautuivat myös itse pohtimaan ja reflektoimaan ryhmänsä toimintaa tarkemmin.

Avainsanat: varhaiskasvatus, ympäristö, pedagogiikka, ulkoilu

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	ULKOILU VARHAISKASVATUKSESSA	6
2.1	Terveydelliset vaikutukset.....	7
2.2	Ulkotila oppimisympäristönä	8
2.2.1	<i>Kaupunkiympäristö</i>	9
2.2.2	<i>Luonnonympäristö</i>	10
3	PEDAGOGIIKKA ULKOILUSSA	12
3.1	Kasvattajan rooli.....	13
3.2	Ympäristökasvatus.....	14
3.3	Liikuntakasvatus.....	15
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	16
4.1	Tutkimustehtävä.....	16
4.2	Menetelmät	16
4.3	Aineistonkeruu	17
4.4	Aineiston analyysi	18
5	TULOKSET	20
5.1	Pedagoginen toiminta	20
5.1.1	<i>Lähiympäristön luonto ja retket</i>	20
5.1.2	<i>Liikunta, pelit ja leikit</i>	21
5.1.3	<i>Muu pedagoginen toiminta</i>	22
5.2	Ympäristöt.....	24
5.3	Ulkoilun toteuttaminen	24
5.3.1	<i>Mahdollistavat tekijät</i>	25
5.3.2	<i>Haastavat tekijät</i>	26
6	POHDINTA	27
6.1	Tulosten pohdinta	27
6.2	Eettisyys ja luotettavuus	29
6.3	Jatkotutkimusehdotukset	31
	LÄHTEET	32
	LIITTEET	35
	Liite 1: Kyselylomake	35

1 JOHDANTO

Päätimme tutkia tärkeää aihetta; Varhaiskasvatuksen opettajien esiin nostamia pedagogisia merkityksiä ulkoilulle eri ympäristöissä. Meitä kiinnosti erityisesti selvittää, korostuuko tai erottuuko jotkin ulkoilun pedagogiset merkitykset tai kokemukset kaupunkiympäristössä sijaitsevien ja luonnonympäristössä sijaitsevien päiväkotien välillä. Kiinnostuksemme aiheeseen heräsi, kun aloimme pohtimaan päiväkotien ulkoilua sekä sen monipuolisuutta ja suunnitelmallisuutta sekä aidatulla piha-alueella että sen ulkopuolella. Meillä itsellämme on pääosin kokemusta vain päiväkodeista, joissa on paljon rakentamatonta ympäristöä lähistöllä ja näin ollen ulkoilu onnistuu helposti. Koimme aiheen merkittäväksi, sillä ulkoilu on tärkeä osa jokaisen elämää ja myös suuri osa päiväkodin arkea. Aihe on aina ajankohtainen ja tärkeä, mutta vallitsevan maailmantilanteen takia ulkoilun ja liikunnan tarve vielä korostuu entisestään, kun olemme joutuneet olemaan enemmän kotona ja sosiaaliset kohtaamiset ovat vähentyneet huomattavasti.

Ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen teettämän luontosuhdebarometrin mukaan suomalaisista neljänneksen luontosuhde kehittyi oman kokemuksensa mukaan myönteisempään suuntaan koronakevään aikana (Cantell, Aarnio-Linnanvuori & Taimi, 2020, s. 57). Ihmiset ovat siis kokeneet luonnon erityisen merkitykselliseksi näinä aikoina. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018) velvoittaa varhaiskasvatukseen tarjoamaan lapsille monipuolisesti mahdollisuuksia lapsilähtöiseen ja tavoitteelliseen liikuntakasvatukseen sekä sisällä että ulkona, kaikkina vuodenaikoina (Opetushallitus, 2019, s. 47). Tämän lisäksi varhaiskasvatuslaki (540/2018) velvoittaa monipuolisen pedagogisen toiminnan ja myönteisten oppimiskokemusten toteutumisen esimerkiksi liikunnassa ja leikissä. Monet myöhemmin mainitsemamme tutkimukset ovat myös osoittaneet ulkoilun ja

luonnon merkityksen sekä henkiseen että fyysiseen hyvinvointiin. Ulkoilun määrään ja laatuun siis pitäisi panostaa mielestämme varhaiskasvatuksessa.

Ulkoilu käsitteenä ja aiheena on todella laaja, joten koimme sen rajaamisen tärkeäksi. Aiheeksi rajautuikin varhaiskasvatuksen opettajien ulkoilulle antamia merkityksiä ja mietteitä. Koimme tärkeäksi kuulla juuri opettajia, sillä he ovat loppukädessä vastuussa ryhmän pedagogisen ja lapsilähtöisen toiminnan huolellisesta suunnittelusta (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2016, s. 30). Teoreettisessa viitekehyksessä käsittelemme ulkoilua varhaiskasvatuksessa, ja keskitymme terveydellisiin vaikutuksiin sekä rakennettuun ja rakentamattomaan ulkoympäristöön. Käsittelemme myös pedagogista toimintaa osana ulkoilua, jossa kasvattajan rooli sekä ympäristö- ja liikuntakasvatus nousivat pääkohdiksi. Tämän jälkeen kerromme tutkimuksen toteutuksesta, eli tutkimuskysymyksistä, menetelmistä sekä aineistonkeruusta ja -analyysistä. Tutkimustulosten esittämisen ja pohdinnan jälkeen kerromme vielä tutkimuksen eettisyydestä ja luotettavuudesta. Lopuksi esitämme jatkotutkimusideoita.

2 ULKOILU VARHAISKASVATUKSESSA

Sieväsen ja Neuvosen (2011) mukaan ulkoilulla tarkoitetaan ulkoilmassa tapahtuvaa toimintaa, kuten liikkumista ensisijaisesti lihasvoimin, oleskelua, muuta harrastustoimintaa tai yleistä luonnonharrastusta (Kokkonen ym., 2019, s. 10). Ulkoilu-käsitettä käytetäänkin pääasiassa puhuttaessa vapaa-ajan käytöstä, eli esimerkiksi harrastuksista. Oman kokemuksemme mukaan varhaiskasvatuksessa ulkoilun käsitettä käytetään kuitenkin yleisesti puhuttaessa kaikesta ulkona tapahtuvasta toiminnasta. Liikuntatieteellisen seuran tutkimuksissa ja selvityksissä Kokkonen ym. (2019, s. 5) kertovat, että ulkoilu on suomalaisille tärkeä osa elämää ja meistä ulkoileekin ainakin joskus 96 prosenttia, eli lähes kaikki. Heidän mukaansa ulkoilun tekee helpoksi Suomessa metsien valtava määrä ja iso osa maastamme onkin kuin yhtä suurta ulkoilualueita. Jokamiehenoikeuksien ansiosta saamme ulkoilla lähes missä vain (Kokkonen ym., 2019, s. 6).

Polvisen, Pihlajamaan & Bergin (2012, s. 9) mukaan lapset ovat vieraantuneet luonnosta, jonka syynä voidaan pitää osaksi sosiaalista mediaa, videopelejä ja internetiä. Heidän mukaansa on tärkeää tukea lasten luontosuhteen kehittymistä, sillä vieraantuminen näkyy jo fyysisen kehityksen muutoksissa, sekä lisääntyneenä masennuksena. Tällä hetkellä näyttäisikin, että lasten spontaani ulkoleikki on liian vähäistä, joka näyttäytyy esimerkiksi motoristen taitojen heikentymisenä (Soini & Sääkslahti, 2018, s. 144). Useille lapsille ensikosketus säännölliseen liikuntaan on varhaiskasvatuksessa, joten päiväkodin olisi tärkeää olla myös paikka, jossa mahdollistetaan lasten positiivisten tunteiden kehittyminen liikkumista kohtaan (Lu & Montague, 2016, s. 413).

Ruotsissa tehdyssä ”Ute på dagis” -tutkimuksessa (1997) on keskitytty vertailemaan kahden päiväkodin ulkoiluympäristöä sekä siihen liittyvää leikkikulttuuria (Ruokonen, Norra & Karvinen, 2009, s. 10). Tutkimus osoitti muun muassa sen, että luonnon läheisyydessä sijaitsevan päiväkodin lapsilla motorinen toiminallisuus kehittyi paremmin ja he sairastivat vähemmän verrattuna toiseen päiväkotiin (Ruokonen ym., 2009, s. 10).

2.1 Terveydelliset vaikutukset

Jo varhaiskasvatuksen piirissä on tärkeää huomioida liikuntasuositukset ja liikunnan vaikutus lapsen terveyteen ja hyvinvointiin. Liikunta lapsuudessa edesauttaa lapsen kokonaisvaltaista terveyttä ja hyvinvointia sekä luo pohjaa myönteiselle elämäntavalle (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2016, s. 6). Opetus- ja kulttuuriministeriön (2016, s. 6) mukaan lapsuudessa tapahtuvalla liikunnalla on myös kauas kantoisia positiivisia vaikutuksia aikuisiän liikunnallisuuteen sekä myös erilaisten sairauksien ilmaantuvuuteen ja terveyspalveluiden käyttöön liittyen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2016, s. 6) esiin tuomat varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset ovat luotu tutkimustiedon pohjalta. Tavoitteena lapsen päivittäiselle liikkumiselle on kolmen tunnin fyysinen aktiivisuus, jonka tulisi muodostua kevyestä liikunnasta, reippaasta ulkoilusta sekä vauhdikkaasta fyysisestä liikunnasta (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu, 2016, s. 13–14). Parikka-Nihti ja Suomela (2017, s. 56) kokevat, että erilaiset luontokohteet ovat paikkoja, joissa varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset toteutuvat ihan huomaamatta. Tähän kuitenkin varmasti vaikuttaa etenkin kyseisen luonnonympäristön turvallisuus sekä aikuisten luomat raamit toiminnalle tällaisessa ympäristössä.

Fyysisellä aktiivisuudella on laaja vaikutus moniin kasvuun ja kehityksen osa-alueisiin (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2016, s. 13). Sen määrällä ja monipuolisuudella on vaikutus esimerkiksi vireystilaan, tarkkaavaisuuteen, keskittymiskykyyn, havaitsemiseen sekä muistamiseen, jotka ovat hyvin keskeisiä asioita liittyen lapsen oppimiseen (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2016, s. 13). Polvisen ym. (2012, s. 14) mukaan luontoympäristön hyvinvointivaikutukset ovat moninaiset ja ne näkyvät terveydellisinä, sosiaalisina

sekä psyykkisinä vaikutuksina. Näitä ovat muun muassa rauhoittuminen, stressin helpottuminen, motoristen taitojen kehittyminen, itsetunnon vahvistuminen sekä allergeenien sietokyvyn lisääntyminen.

Kokkosen ym. (2019, s. 25) mukaan ihmiset eivät useinkaan miellä ulkoilua liikunnan harrastamiseksi, vaikka saavatkin siitä iloa ja terveyshyötyjä. Metsässä ja luonnossa liikkuminen kuormittaa kehoa ja aisteja monipuolisesti, jolloin aivotointakin paranee. Luonnossa liikkuminen tuo myös psyykkisesti myönteisiä vaikutuksia, ja kasvuympäristönä ulkoilun mahdollistava ympäristö on tärkeä (Kokkonen ym., 2019, s. 25).

2.2 Ulkotila oppimisympäristönä

Luonto sekä päiväkodin piha ovat myös oppimisympäristöjä (Opetushallitus, 2019, s. 33). Tämän vuoksi olisi tärkeää hyödyntää niitäkin monipuolisesti oppimisympäristöinä, sillä ne täyttävät Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) mainitsevat edellytykset oppimisympäristölle samoin tavoin kuin muutkin päiväkotien hyödyntämät oppimisympäristöt. Näiden mukaan oppimisympäristön tulisi olla kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen sekä lisäksi esteetön (Opetushallitus, 2019, s. 32). Parikka-Nihti ja Suomela (2017, s. 57) tuovat esiin, kuinka luonto oppimisympäristönä vaikuttaa lapsen monen osa-alueen kehittymiseen. Tähän vaikuttaa luonnon monimuotoisuus, ihmeelliset luonnon antimet sekä vuodenaikojen muutokset. Lasten leikkiessä luonnossa, on leikkiympäristö tasa-arvoinen ja tämä luo lapsille yhteisiä elämyksiä sekä kokemuksia ja vahvistaa siten heidän vuorovaikutussuhteitaan (Parikka-Nihti & Suomela, 2017, s. 57).

Oppimisympäristöjä voidaan tarkastella viidestä eri näkökulmasta; fyysinen, sosiaalinen, tekninen, paikallinen ja didaktinen (Manninen ym., 2007, s. 36). Lähestymme ja käsittelemme tarkemmin paikallista näkökulmaa, sillä siihen lukeutuvat päiväkodin ulkopuolella hyödynnetyt paikat, kuten luonto ja kaupunki. Tulee kuitenkin muistaa, että aiemmin mainitut näkökulmat toimivat toisiaan täydentävinä ja toisinaan myös päällekkäisinä (Manninen ym., 2007, s. 36).

Erilaiset ulkoliikuntaympäristöt ovat hyvin tärkeä osa varhaiskasvatuksen arkea. Ulkona on tarjolla lapsille hyviä leikkiympäristöjä ja mahdollisuuksia, joita ei voi löytää sisäympäristöistä (Acar, 2014, s. 846). Samanlaisia kokemuksia ja

elämyksiä ei voi saada kuin luonnosta ja ulkoilman ansiosta (Kokkonen ym., 2019, s. 5). Lähiympäristöjen hyödyntäminen retkeilyyn tukee lasten ulkoilua. Retkeilystä tulee lapsille entistä mielekkäämpää, jos siihen on lisätty jotain tekemistä, kuten aartenetsintää tai evästaukoja (Pönkkö & Sääkslahti, 2017, s. 493). Kasvattajien tulee kuitenkin myös pohtia, miten lasten fyysistä aktiivisuutta voidaan tukea päiväkotiympäristöjen avulla (Soini & Sääkslahti, 2018, s. 136).

Karvin varhaiskasvatuksen laatua arvioivassa raportissa (15:2019) liikuntakasvatukseen liittyvissä vastauksissa korostui ympäristön merkitys etenkin ulkona liikuttaessa. Vastauksissa mainittiin myös erilaisen pedagogisen toiminnan mahdollistuvan ulkona. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa (2016, s. 9) mainitaan, että kasvattajien tulisi miettiä ympäristön monipuolisuutta, jotta lasten liikkuminen tukisi myös heidän motorista kehitystään. Lapset löytävät mahdollisuuksia liikkumiseen sekä luonnonympäristöistä että rakennetusta kaupunkiympäristöstä. Aikuisen tehtäväksi jää etsiä ja luoda tällaisia ympäristöjä (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2016, s. 9). Molemmat ympäristöt toimivat myös mielihyväpaikkoina, sillä kummassakin on mahdollisuus yhtä aikaa kokea rentoutumista ja kontrollia, jännitystä ja turvallisuuden tunnetta sekä realistisuutta ja fantasioita (Silvennoinen, 1992, s. 83).

Tehokkaana oppimisen muotona pidetään kokemuksellista oppimista, ja ulkoympäristöt tarjoavatkin paljon kokemuksia ja mahdollisuuksia, joista oppia. Side, joka muodostuu kokemusten kautta lapsen ja ympäristön välille tekee lapsesta sensitiivisemmän ympäristöä kohtaan. Tämä taas vaikuttaa vahvasti hänen tulevaan ympäristösuhteeseen ja -tietoisuuteen (Acar, 2014, s. 849).

Tässä kappaleessa käsitelimme ulkotilaa oppimisympäristönä. Seuraavaksi siirrymme tutkimaan kahta erilaista ympäristöä, kaupunki- ja luonnonympäristöä. Tässä tutkimuksessa ”kaupunkiympäristö” käsittää sekä kaupunkiluonnon että rakennetut leikkipuistot ja -paikat.

2.2.1 Kaupunkiympäristö

Raittila (2008) tutki väitöskirjassaan lasten ja kaupunkiympäristön kohtaamista. Hän tuo väitöskirjassaan esille kaupunkiympäristön moninaisen toiminnan ilmiönä ja kulttuuristen arvojen heijasteena (Raittila, 2008, s. 11–12). Raittilan (2008, s. 19) mukaan kaikki kokevat kaupunkiympäristön sekä minkä tahansa

fyysisen ympäristön omalla tavallaan. Kuitenkin nämä henkilökohtaiset kokemukset sitoutuvat joiltain osin ympäristön fyysisiin puitteisiin ja sosiaaliseen sekä kulttuuriseen ympäristöön.

Kaupungistuminen on aiheuttanut sen, että ihmisten suhde luontoon ja metsässä liikkumiseen on muuttunut vapaa-ajan painottuessa enemmän muihin asioihin (Kokkonen ym., 2019, s. 6). Luontoliikunta pysyy ihmisten elämässä, mutta samalla kaupunkiluonnon merkitys kasvaa koko ajan ja näin ollen kaupunkiympäristössä tulee keskittyä kaikille soveltuviin ulkoilumahdollisuuksiin (Kokkonen ym., 2019, s. 26). Polvinen ym. (2012, s. 10) korostavat, että luontoa hyödyntäviä palveluja pystytään kehittämään myös rakennettuun luontoon. Tämä vaatii ennakkoluulottomuutta ja innostuneita päättäjiä. Kaupunkiluonto on myös tärkeä rauhoittumisen paikka monelle kaupunkilaiselle ja varmasti käytössä kaupungissa sijaitsevien päiväkotien keskuudessa. Tuoreessa tutkimuksessa selvisi, että sekä rakennetut että luonnonympäristön elementit olivat tärkeitä ja toivat mielihyvää kaupunkilaisille, kuten puistot ja muut luontoelementit (Cantell ym., 2020, s. 71).

Varta vasten lapsille rakennetut ulkoympäristöt luovat huomaamattakin tärkeitä oppimisympäristöjä. Hyvin suunnitellut ympäristöt, jotka ovat laadukkaita, vastuullisia ja kestäviä, vaikuttavat lasten kehitykseen ja oppimiseen, ja ovat myös leikin kannalta tärkeitä (Acar, 2014, s. 849). Tässä tapauksessa rakennettuna ympäristönä voimme nähdä esimerkiksi leikkipuistot. Lapsia olisi myös tärkeää ottaa osaksi suunnittelua, kun ollaan luomassa heille soveltuvaa ympäristöä (Kukkonen & Horelli, 2002, s. 28).

2.2.2 Luonnonympäristö

Parikka-Nihti ja Suomela (2017, s. 56) toivat esiin luonnonympäristön tärkeyden myös esimerkiksi motoristen taitojen kehittymiseen liittyen. Luonnonympäristö, esimerkiksi metsä haastaa lasta aivan eri tavalla kuin mitkään sisätilat haastavat (Parikka-Nihti & Suomela, 2017, s. 56). Erilaisten maastojen ominaisuudet kuten metsän epätasaisuus, ovat tärkeitä lapsen keuhonhallinnan ja tasapainon kehittymisen kannalta (Pönkkö & Sääkslahti, 2017, s. 493). Tämän vuoksi luonnonympäristön hyödyntäminen on jo itsessään hyvin kehittävää ja

mielenkiintoista lapsille, vaikka siellä ei olisikaan mitään erillistä suunniteltua toimintaa.

Tähän liittyen Valtakunnallisessa selvityksessä päiväkotien liikuntaolosuhteista nousi esiin, että päiväkotien piha-alueiden ongelmana oli usein pihan tasaisuus sekä piha-alueen hiekka tai asfalttimaa (Ruokonen, Norra & Karvinen, 2009, s. 26). Vaikka tasainen maa antaa mahdollisuuden monille peleille tai leikeille, oli monessa vastauksessa Valtakunnallisessa selvityksessä päiväkotien liikuntaolosuhteista tuotu esiin luonnon merkitys myös päiväkodin piha-alueella.

Erilaiset luonnonympäristöt antavat lapsille ihmettelemisen ja ihailemisen aihetta, sillä ne ovat niin moninaisia ja muuttuvia vuodenaikojemme johdosta. Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2018, s. 32) tuodaan esille, kuinka oppimisympäristöjen tulee herättää lapsessa luontaista uteliaisuutta, kannustaa fyysiseen aktiivisuuteen ja tutkimiseen sekä tietenkin myös tukea oppimista, taiteellista ilmaisua ja kokeilemista. Myös Wilson (2008, s. 19) kokee luonnon tärkeänä liikunta- ja leikkiympäristönä. Hänen mukaansa lapset tarvitsevat ”luonnollista maailmaa” tutkimiseen, luomiseen, kokemiseen, käsittelemiseen sekä oppimiseen. Monipuolinen luontomme antaa varmasti näihin kaikkiin oppimisympäristön ulottuvuuksiin tilaisuuden eri vuodenaikoina.

Päiväkodin pihapiirin ollessa liian pieni tai muuten epäsopiva tiettyyn toimintaan, voidaan erilaisia liikuntamuotoja suorittaa aidatun pihan ulkopuolella. Tämäntapaisia liikuntamuotoja voivat olla esimerkiksi hiihtäminen tai luistelu. Myös suunnistaminen voi olla entistä mielenkiintoisempaa luonnonympäristössä, jolloin paikka ei ole niin tuttu kuin päiväkodin piha olisi. Muiden ympäristöjen hyödyntämiseen voi vaikuttaa kuitenkin monikin asia, esimerkiksi päiväkodin sijainti. Wilson (2008, s. 5) kuitenkin korostaa, että luonnonympäristöissä tapahtuvat leikit tarjoavat loppujen lopuksi lapsille paremmat mahdollisuudet oppia ja kehittyä. Toisinaan luonnonympäristöä voi kuitenkin olla myös päiväkodin piha-alueella, jos aidattuun piha-alueeseen kuuluu esimerkiksi osa metsää.

3 PEDAGOGIIKKA ULKOILUSSA

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) pedagogiikkaa luonnehditaan näin: ”Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteuttamiseksi” (Opetushallitus, 2019, s. 22). Jotta pedagoginen toiminta olisi laadukasta, tulee muistaa suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi sekä kehittäminen (Opetushallitus, 2019, s. 37).

Vaikka varhaiskasvatuksessa kaikki toiminta tulee ajatella pedagogisena ja tavoitteellisena, keskityimme me kuitenkin tutkimuksessamme nimenomaan suunniteltuun pedagogiseen toimintaan ulkoympäristöissä. Koimme tutkimuksessamme oleellisimmiksi pedagogisen toiminnan osa-alueiksi liikunta- ja ympäristökasvatuksen. Nämä nousivat esiin myös keräämässämme aineistossa. Vaikka käsittelemme melko rajatusti liikunta- ja ympäristökasvatusta, on tärkeää tiedostaa niihin liittyen myös mahdollisuus muiden sisällöllisten opetusaiheiden integroimisesta. Esimerkiksi liikunnan yhteydessä voidaan myös kehittää matemaattisen ajattelun taitoja tunnustelemalla välineiden painoja tai laskemalla eri välineiden määriä (Pönnkö & Sääkslahti, 2020, s. 145).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) mainitaankin esiopetussuunnitelman perusteiden (2014) perusteella ryhmitellyt oppimisen alueet, jotka pitävät sisällään pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Aihepiirejä yhdistellään lasten mielenkiinnon kohteiden ja tarpeiden mukaan (Opetushallitus, 2019, s. 40). Oppimisen alueita ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn (Opetushallitus, 2019, s. 40).

3.1 Kasvattajan rooli

Kasvattajilla on tärkeä rooli mahdollistaessaan lapsille päivittäisen ulkoilun ja liikkumisen. Heidän tulee tarjota lapsille mahdollisuuksia etsiä, kokeilla ja oivaltaa tapoja liikkumiseen ja itsensä ilmaisemiseen (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2016, s. 32). Kasvattajien oma suhtautuminen ulkoilua kohtaan toimii mallina lapsille.

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2016, s. 29) julkaisussa mainitaan havaintotutkimuksesta, jonka mukaan varhaiskasvattajat kannustivat sanallisesti hyvin harvoin lapsia liikkumaan. Näin ollen kasvattajien tulisi muistaa kannustaa lapsia useammin liikkumaan arjen eri tilanteissa. Brownin ym. (2009) mukaan tutkimus on osoittanut, että kasvattajien osallistumisella ja innostumisella on suora vaikutus lapsiin ja heidän fyysiseen aktiivisuuteensa. Kasvattajien tulisi siis olla mallina terveellisissä elämäntavoissa sekä osallistua lasten mukana fyysisiin aktiviteetteihin. Hänen mukaansa aikuiset eivät usein edes ymmärrä kuinka suuri merkitys heidän esimerkillään on (Lu & Montague, 2016, s. 413).

Kasvattaja toimii myös vanhempien tukena lasten ulkoiluun kannustamisessa. Vanhempien kanssa on hyvä ottaa puheeksi lasten ulkoiluun, liikkumiseen ja ravintoon liittyvät asiat (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2016, s. 17). Päiväkoti voi järjestää esimerkiksi yhteisiä ulkotapahtumia perheille, joissa päästään yhdessä liikkumaan. Sääkslahden (2018, s. 223) mukaan monissa päiväkodeissa on hyviä kokemuksia tämäntapaisista tapahtumista. Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi kasvattajien on hyvä muistaa kuunnella myös lapsia.

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2016, s. 18) mukaan lapsi kokee itsensä tärkeäksi, kun hänen ideoitaan kuunnellaan ja toteutetaan. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että lapset liikkuvat enemmän, jos he saavat itse suunnitella omia leikkejään (Polvinen ym. 2012, s. 10). Ympäristöjä voidaan esimerkiksi muokata yhdessä lasten kanssa mieleiseksi.

Vaikka Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) tuodaan esille tavoitteita ja sisältöjä varhaiskasvatuksen toteutumiseen liittyen, on kasvattajilla vastuu tavoitteiden saavuttamiseen käytetyistä työtavoista ja niiden ideoimisesta. Tämän vuoksi päiväkotien ja päiväkotiryhmienkin välillä on varmasti hyvin erilaisia toimintatapoja ja menetelmiä. Vaikka toteutus onkin kasvattajien työ,

tulee toimintaa suunnitella lapsilähtöisyys huomioiden (Opetushallitus, 2019, s. 48).

3.2 Ympäristökasvatus

Tärkeänä osana varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa on ympäristökasvatus. Ympäristökasvatus kuuluu ”Tutkin ja toimin ympäristössäni” -oppimisen alueeseen. Sen tavoitteena on tukea lasten luontosuhteen muodostumista, vastuullista toimintaa ympäristössä sekä kannustaa lapsia kestävään elämäntapaan (Opetushallitus, 2019, s. 46). Aiemmissä tutkimuksissa ympäristösuhteen muodostumiseen liittyen on noussut esiin tärkeimpänä tekijänä omakohtaiset kokemukset luonnosta sekä sosiaalisten suhteiden merkitys (Cantell ym., 2020, s. 59–60). Sosiaalisilla suhteilla tarkoitetaan tässä tilanteessa toisten kanssa luonnossa liikkumista sekä heidän asenteiden ja toiminnan havainnointia ympäristöön liittyen. Tämän vuoksi opettajankin asenne ja toiminta ovat merkityksellisiä lasten ympäristösuhteen muodostumisessa (Cantell ym., 2020, s. 60).

Lasten kanssa tutkitaan yhdessä luonnonilmiöitä, ja opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista, kuten eri eläin- ja kasvilajeista (Opetushallitus, 2019, s. 46). Lisäksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) on jaettuna ympäristökasvatus kolmeen ulottuvuuteen: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta.

Varhaiskasvatuksen opettajille on olemassa ohjelmia ja koulutuksia, jotka sisältävät luonto- ja ympäristökasvatusta. Metsämörri-toiminta on hyvä esimerkki tällaisesta. Metsämörri-satuhahmo innostaa lapset leikkimään ja liikkumaan luonnossa. Se sai alkunsa, kun ruotsalainen Gösta Frohm oli huolissaan kaupungistumisen myötä ihmisten vähentyneistä ulkoilutottumuksista, ja hän halusi saada heidät liikkumaan. Suomessa on nykyään jo 14 000 metsämörriohjaajaa (Suomen latu, 2021). On olemassa myös muita ympäristökasvatuksen sekä kestävä kehityksen kasvatuksen ohjelmia varhaiskasvatukseen, kuten Vihreän Lipun ohjelma, jossa keskeistä on kestävä kehityksen teemat ja ympäristökuormituksen vähentäminen (Parikka-Nihti & Suomela, 2017, s. 111–112).

3.3 Liikuntakasvatus

Liikuntakasvatus on osa ”Kasvan, liikun ja kehityn” -oppimisen aluetta (Opetushallitus, 2019, s. 47). Varhaiskasvatuksen liikuntakasvatuksen päätavoitteena on avustaa lasta luomaan myönteinen suhde omaan kehoon sekä käsitykseen itsestä liikkujana (Pönkkö & Sääkslahti, 2020, s. 139). Kansainvälisten tutkimusten mukaan motorisesti heikkojen lasten osuus on kasvanut viimeisen 30 vuoden aikana (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2016, s. 20). Myös tämän vuoksi liikuntakasvatuksen merkitystä varhaiskasvatuksessa ei voida korostaa liikaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2016, s. 29) mukaan ohjattua liikuntaa on päiväkodissa keskimäärin vähemmän kuin kerran viikossa. Usein ulkoilutilanteet ovat täysin vapaata leikkiaikaa, jolloin kasvattajat valvovat sivummalta leikkien sujumista. Olisikin hyvä miettiä, että miten päiväkodin omaa pihaympäristöä voisi hyödyntää myös ohjattuihin liikuntahetkiin. Näin on mahdollista lisätä lasten fyysisesti aktiivisen leikin määrää (Soini & Sääkslahti, 2018, s. 137).

Erilaisten liikunta- ja leikkivälineiden saavuttavuuden avulla voidaan toteuttaa monipuolisia toimintatuokioita, sekä pystytään tukemaan lasten omatoimista liikkumista. Karvin (15:2019) raportissa mainitaan, että kyselyyn vastanneista päiväkodeista vain noin puolella oli liikuntavälineet lasten vapaassa käytössä. Ulkoilussa voidaan hyödyntää myös vuodenaikoja tarjoamalla lapsille kokemuksia eri vuodenajoille tyypillisestä tavasta liikkua (Opetushallitus, 2019, s. 48). Tutkimusten mukaan suomalaiset lapset ovat kesällä ja keväällä aktiivisempia kuin syksyllä ja talvella (Soini & Sääkslahti, 2018, s. 142).

Tässä pääluvussa kerroimme pedagogiikasta ulkoilussa. Seuraavaksi siirrymme kertomaan tutkimuksen toteutuksesta, kuten tutkimuksen menetelmistä ja aineistonkeruusta. Kerromme myös tutkimuksen tutkimuskysymykset.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimustehtävä

Tutkimme varhaiskasvatuksen opettajien esiin nostamia pedagogisia sisältöjä ulkoilussa, eri ympäristöjen hyödyntämistä sekä sitä, mitkä asiat opettajien mielestä vaikuttavat ulkoilun toteuttamiseen. Olemme kehittäneet kolme tutkimuskysymystä, joihin pyrimme saamaan vastaukset tutkimuksemme kautta.

1. Millaisia pedagogisia merkityksiä varhaiskasvatuksen opettajat antavat ulkoilulle eri ympäristöissä?
2. Mitä ympäristöjä ulkoilussa suositaan metsäympäristössä ja mitä kaupunkiympäristössä?
3. Mitkä asiat vaikuttavat ulkoilun toteuttamiseen?

4.2 Menetelmät

Toteutimme tutkimuksen kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimusotteella. Laadullisessa tutkimuksessa keskeistä on ilmiöiden ja merkitysten tulkinta ja ymmärtäminen (Suominen & Merisuo-Storm, 2009, s. 37). Laadullisessa tutkimuksessa on mielekästä, että tutkittavilla on kokemusta ja tietoa tutkittavasta asiasta (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98). Halusimme tutkia varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä ja vastauksia, sillä heidän kokemuksensa ja tietonsa ovat tärkeitä tutkimuksemme kannalta. Laadullisessa tutkimuksessa kuvataan siis tiettyä ilmiötä, eikä niinkään pyritä tilastollisiin yleistyksiin (Eskola & Suoranta, 2014, s. 61). Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 86) mukaan vastaamattomuus ei näin ollen ole ongelma laadullisen tutkimuksen yleistettävyyden kannalta, sillä tarkoituksena ei edes ole yleistäminen. Laadullisessa tutkimuksessa teorian tärkeys korostuu ja on myös huomattava, että tutkija päättää tutkimusasetelmasta oman ymmärryksensä varassa, eli mikään tieto ei ole täysin objektiivista (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 23–25).

Tutkimuksemme on tutkimussuuntaukseltaan fenomenografinen. Tämä etenkin kasvatustieteissä yleinen tutkimusote pyrkii tuomaan esiin ihmisten erilaisia käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä (Rissanen, 2006). Tutkijan tehtävänä tässä tutkimusotteessa on tarkastella, millaisia merkityksiä löytää ilmiöön liittyvistä erilaisista käsityksistä sekä tutkittavien kokemuksista ja ajatuksista. Me tutkimme varhaiskasvatuksen opettajien ilmiantamia käsityksiä, ja yritämme löytää niistä erilaisia merkityksiä tutkittavaan ilmiöön liittyen. Tavoitteena onkin löytää konteksti, johon tutkittavien käsitykset liittyvät (Rissanen, 2006). Pyrimme löytämään vastauksista ilmi tulevia käsityksiä, jotka vastaisivat tutkimuskysymyksiimme sekä pohtia niiden pohjalta, nouseeko eri ympäristöissä sijaitsevien päiväkotien välillä jotain eroavaisuuksia ulkoiluun liittyen.

4.3 Aineistonkeruu

Tutkimuksen aineisto kerättiin Forms -lomakkeen avulla. Lomakehaastattelun avulla pystytään saamaan hyvin tietoa esimerkiksi arvoista ja asenteista (Suominen & Merisuo-Storm, 2009, s. 130). Lomakehaastattelussa tarkoituksena on kysyä merkityksellisiä asioita, jotka tukevat tutkimuksen tarkoitusta (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 87). Lomakehaastattelun verkkolinkki lähetettiin ennalta valittuihin varhaiskasvatuksen yksiköihin. Näiden yksiköiden johtajat puolestaan lähettivät linkin eteenpäin kyseisten yksiköiden varhaiskasvatuksen opettajille. Lähestyimme sekä metsäympäristössä että kaupunkiympäristössä sijaitsevia päiväkoteja kahdessa kaupungissa. Mikään päiväkoti ei painottanut esimerkiksi metsäpedagogiikkaa toiminnassaan. Tavoitteenamme oli saada yhteensä ainakin kymmenen opettajan ajatuksia ulkoiluun liittyen, viisi opettajaa päiväkodista, joka on luonnon lähetyvillä ja viisi opettajaa kaupunkiympäristön päiväkodista. Lopulta saimme seitsemän vastaajaa metsäympäristön päiväkodeista ja kuusi vastaajaa kaupunkiympäristön päiväkodeista. Vastauksia saimme tasaisesti kaikenikäisten ryhmistä, alle kolmevuotiaista esikouluikäisiin.

Päädyimme tutkimuksessamme harkinnanvaraiseen otantaan, joten pyrimme analysoimaan saatuja vastauksia mahdollisimman perusteellisesti (Eskola & Suoranta, 2014, s. 18). Tämän takia emme kokeneet tarpeelliseksi kerätä isoa otantaa laadulliseen tutkimukseemme. Harkinnanvaraisessa otannassa tutkija valitsee omaa harkintaansa perustuen sopivan kokoisen

otannan, joka tukee juuri hänen tutkimuksensa tarpeitaan (Suominen & Merisuo-Storm, 2009, s. 121).

Lomakehaastattelun avulla selvitimme varhaiskasvatuksen opettajien ajatuksia siitä, mitä ulkoilu pedagogisesta näkökulmasta merkitsee heille tai heidän ryhmälleen. Lomakkeessa oli sekä avoimia kysymyksiä että kysymyksiä, joihin oli vastausvaihtoehtoja. Suominen & Merisuo-Stormin, (2009, s. 130) mukaan avoimiin kysymyksiin voidaan vastata vapaasti ja spontaanisti, mutta toisaalta niitä voi olla vaikea tulkita. Suljetut kysymykset sen sijaan saattavat jäädä pinnalliseksi, vaikka niihin onkin nopea vastata (Suominen & Merisuo-Storm, 2009, s.130). Kysymyksiä oli yhteensä kaksitoista, ja niistä kolmessa oli vastausvaihtoehdot. Lomakehaastattelussa jokaisen kysymyksen takana tulee olla perusteltua teoriaa ja tietoa (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 87). Meidän kysymyksemme perustuivat tutkimuksemme teoreettiseen viitekehykseen, kuten ulkoiluun ja pedagogiikkaan sekä tietoon, jota pidämme tärkeänä tutkimuksemme kannalta. Suominen & Merisuo-Stormin (2009, s. 131) mukaan kysymysten laatiminen on vaativa tehtävä. Niiden tulee olla selkeitä, kaikkien ymmärrettävissä ja ne eivät saa olla vihjailevia. Lisäksi vastausvaihtoehtojen tulee olla samanarvoisia. Kysymysten avulla selvitimme muun muassa sitä, millaista suunniteltua pedagogista toimintaa ryhmillä on viimeisimpänä ollut aidatulla piha-alueella ja sen ulkopuolella, sekä millaista toimintaa heillä ylipäättään on ulkona. Selvitimme myös, kuinka usein he poistuvat ulkoilemaan muualle päiväkodin aidatulta piha-alueelta ja minne he yleensä silloin menevät. Meitä kiinnosti myös tietää, mitkä asiat vaikeuttavat tai mahdollistavat ulkoilun toteuttamisen muualla kuin päiväkodin pihalla. Olemme laittaneet koko lomakehaastattelumme rungon liitteisiin. Lomakehaastatteluun vastaamiseen meni aikaa keskimäärin kymmenen minuuttia.

4.4 Aineiston analyysi

Käsittelimme metsä- ja kaupunkiympäristön aineistoja erikseen, jotta pystyimme vertailemaan niistä esiin nousevia asioita. Molempien aineistojen tulokset ovat rinnakkain tulokset -osiossa. Puhumme kuitenkin nyt selkeyden takia vain yhdestä aineistosta, koska käsittelimme aineistoja täysin samalla tavalla, sillä niistä löytyi yhtenevät teemat. Vaikka teemat olivatkin yhteneviä, niiden sisällöt

osaltaan erosivat toisistaan. Pohdinta -osiossa keskityimme kertomaan metsä- ja kaupunkiympäristöjen eroavaisuuksista ja yhtäläisyyksistä, jotka ilmenivät tuloksissa.

Etsimme aluksi aineistosta tutkimuksemme kannalta merkityksellisiä ilmauksia ja sieltä nousevia teemoja. Käytimme värikoodaamista aineistomme analysointiin niin, että maalasimme eri värein aineistosta nousevia isoja teemoja. Värikoodaamisen jälkeen teemoittelimme vastaukset eri aihealueisiin värien mukaan. Kun aineistoa järjestellään teemojen mukaan, teemojen alle kootaan vastauksista ne kohdat, joissa puhutaan kyseisestä teemasta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Kerromme seuraavaksi, millaisia teemoja aineistostamme nousi esiin.

Teoreettisessa viitekehysessämmekin olevat pedagoginen toiminta ja eri ympäristöt nousivat näkyvinä teemoina esiin vastauksista. Pedagogiseen toimintaan liittyen aineistosta nousi esiin ympäristökasvatukseen, liikuntakasvatukseen ja muuhun pedagogiseen toimintaan liittyviä ilmauksia, jotka värikoodasimme kaikki eri värein. Eri ympäristöistä nousi ilmi näkyvinä teemoina luonnonympäristöt ja rakennetut ympäristöt, jotka koodattiin molemmat myös eri värein. Lisäksi käsittelemme tuloksissa ulkoilun toteuttamista mahdollistavia sekä sitä haastavia tekijöitä muualla kuin päiväkodin piha-alueella. Tähän teemaan saimme vastaukset suoraan lomakkeessa olleesta kysymyksestä, joten niitä ei tarvinnut värikoodata.

Aineiston analyysimme on lähtöisin teoriasta, sillä analysoidessamme aineistoa löysimme siitä teemoja teoreettisen viitekehysemme pohjalta. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissa aineiston analyysi perustuukin aikaisempaan tietoon, kuten teoriaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 127). Aineistosta kuitenkin nousi myös uusia teemoja, joita emme olleet käsitelleet teoreettisessa viitekehysessä, joten näin ollen aineiston analyysissa on myös aineistopohjaista sisällönanalyysia. Kyseisessä sisällönanalyysissa edetään aineistosta tulkinnan avulla kohti tutkittavaa ilmiötä (Tuomi & Sarajärvi 2018, s.127).

5 TULOKSET

Tässä osiossa käsittelemme tutkimuksestamme saamia tuloksia. Metsä- sekä kaupunkiympäristöjen päiväkotien aineistoista nousi samoja teemoja, joiden sisällöt kuitenkin osaltaan erosivat toisistaan. Pääteemoina nousivat esiin pedagoginen toiminta, ympäristöt sekä ulkoilun toteuttamiseen vaikuttavat tekijät. Käsittelemme metsä- ja kaupunkiympäristön aineistoja tässä luvussa erillään ja pohdinnassa keskitymme enemmän nostamaan esille eroja ja yhtäläisyyksiä näiden välillä.

5.1 *Pedagoginen toiminta*

Pyysimme kyselyssämme opettajia kuvailemaan millaista suunniteltua pedagogista toimintaa heidän ulkoilunsa sisältää. Lisäksi pyysimme heitä kertomaan viimeisestä suunnitellusta pedagogisesta toiminnasta päiväkodin omalla piha-alueella sekä sen ulkopuolella. Käsittelemme tässä alaluvussa näihin kysymyksiin liittyen opettajien esiin tuomia pedagogisia sisältöjä.

5.1.1 Lähiympäristön luonto ja retket

Metsäympäristössä sijaitsevien päiväkotien vastauksissa tuli esiin ympäristökasvatukseen liittyen retkien tekeminen erilaisiin ympäristöihin, kuten lähimetsiin. Siellä mainittiin toteutettavan luontoon liittyviä tehtäviä, rakentelua, tutkimista sekä ympäristön äänten ja vuodenaikojen tarkkailua. Vastaja 4 mainitsi, että lapsi saa halutessaan tulla tekemään aikuisen mukana esimerkiksi pihatöitä. Hän mainitsi myös roskien keräämisen.

”Vuodenaikaan liittyviä pihatöitä tai luonnonmateriaaleista kädentöitä yhdessä lasten kanssa siten, että lapset saavat liittyä halutessaan työhön, jota aikuinen tekee. Myös retket lähimetsiin kuuluvat viikoittain ohjelmaan. Retken runko on suunniteltu. Lapset saavat vapaasti leikkiä luonnossa tai yhteisesti keräillä luonnonmateriaalia esim. askarteluun. Myös luontoon jätettyjä roskia keräilemme yhdessä ja kuljetamme jäteastiaan”. (Vastaja 4)

Viimeisimpinä päiväkodin piha-alueen ulkopuolella toteutetuista pedagogisista toiminnoista ympäristökasvatukseen liittyen kahdessa vastauksessa tuli esiin eväsretket, jotka oli suunniteltu ja toteutettu lasten kanssa yhdessä. Vastaja 1 kertoi, että he olivat suunnitelleet karhujen talvimajan ja rakentaneet sen oksista. Vastaja 4 mainitsi, että aikuinen oli aloittanut haravoinnin päiväkodin pihalla ja huolehtinut, että välineitä on lapsillekin, jos heidän mielenkiintonsa herää. Muiden vastauksissa ei ilmennyt, että ympäristökasvatusta olisi toteutettu viimeisimpänä pedagogisena toimintana päiväkodin piha-alueella.

Kaupunkiympäristön päiväkotien opettajat mainitsivat myös ympäristökasvatuksen tärkeänä osana suunniteltua pedagogista toimintaa. Vaikka suurimmassa osassa kaupunkiympäristön päiväkodeissa retkien kohteena oli kaupunkiympäristö, myös parissa vastauksessa ilmeni retket metsään. Vastauksissa tuotiin tältä osin esiin luonnon kunnioittaminen, luonnon äänten kuuntelu ja luonnossa elävien eläinten tunnistaminen ja niiden kodeista puhuminen lasten kanssa. Vastauksissa ei kuitenkaan tuotu esille ympäristökasvatukseen liittyviä pedagogisia sisältöjä, joita olisi suunniteltu nimenomaan piha-alueella toteutettavaksi.

5.1.2 Liikunta, pelit ja leikit

Metsäympäristön päiväkotien opettajien vastauksissa tuli laajasti esiin erilaisia liikuntakasvatukseen liittyviä leikkejä ja pelejä. Pedagogisesti suunniteltuun liikuntakasvatukseen liittyen vastauksissa tuli ilmi suunnistus, ylä- ja alamäkikävely, yleisurheilu, palloilu kentällä, pihaleikkejä sekä liikuntavälineiden, kuten polkupyörien käytön opettelua. Ohjattu toiminta sekä vapaa leikki tuli myös esille vastauksissa. Päiväkodin aidatulla piha-alueella viimeisimpänä pedagogisina toimintoina mainittiin liikuntarata, sääntöleikit, kuten maa-meri-laiva ja kapteeni käskee -leikki. Myös runosuunnistus tutuilla runoilla, kauppaleikki ja hiekkakakkutehdas mainittiin vastauksissa. Päiväkodin piha-alueen ulkopuolella esiin tuli liikuntaleikit, kuten Talo palaa-leikki, puistossa leikkivälineisiin tutustuminen ja leikkiminen siellä, heijastimien etsintää hämärässä metsässä taskulamppujen valossa sekä vapaata leikkiä luonnossa.

Myös kaupunkiympäristön päiväkotien opettajien vastauksissa pedagogiseen toimintaan liittyen korostui liikuntakasvatus. Suunnitellussa

pedagogisessa toiminnassa mainittiin erilaisissa ympäristöissä liikkuminen, leikit, pelit sekä myös motoristen taitojen kehittäminen liikkumisleikkien yhteydessä. Viimeisimpänä piha-alueella toteutettuun liikunnalliseen pedagogiseen toimintaan mainittiin liikuntaseikkailu, viikon eskarin valitsemana polttopallo sekä piiloleikki. Piiloleikin maininnut vastaaja toi esiin myös, kuinka tähän leikkiin pääsivät kaikki lapset mukaan, myös he, jotka eivät osallistu leikkeihin verbaalisesti. Kun kysyttiin päiväkodin piha-alueen ulkopuolella toteutetusta pedagogisesta toiminnasta, nousi liikuntaan liittyen jalkapallokoulu, karkeamotoristen taitojen kehittäminen ja havainnointi juosten, hyppien, kiipeillen sekä tasapainokävely ja lisäksi puistopenkkijumppa.

Varhaiskasvatuksen opettajat toivat esiin eniten joko ohjattuja tai aikuisen aloitteesta alkaneita liikuntatuokioita. Ulkoympäristö mahdollistaa monenlaiset leikit ja pelit, ja tutkimuksen mukaan ulkoleikit ovatkin sisäleikkejä fyysisesti kuormittavampia (Soini & Sääkslahti, 2018, s. 136). Aikuisen järjestämien liikuntatuokioiden lisäksi leikkipaikan uudelleen järjesteleminen voi lisätä lasten fyysistä aktiivisuutta ulkoilun aikana (Soini & Sääkslahti, 2018, s. 136–137).

5.1.3 Muu pedagoginen toiminta

Molempien ympäristöjen, sekä metsä- että kaupunki, aineistoissa nousi kaveritaitoihin liittyen esiin vertaisoppiminen ja kaveri- sekä tunnetaitojen oppiminen erilaisten piha- ja sääntöleikkien avulla. Pienryhmätoiminta ja suunnitellut ulkoiluryhmät joko lasten iän tai kaverisuhteiden perusteella nousivat esiin vastauksissa. Ryhmässä toimiminen ja sen opettelu koettiin tärkeänä asiana monessa vastauksessa. Myös neuvottelutaitojen harjaantuminen lasten vapaavalintaisissa pihaleikeissä mainittiin osana pedagogista toimintaa. Soinin & Sääkslahden (2018, s. 138) mukaan lasten fyysisen leikkimisen kannalta vertaissuhteet ovatkin todella tärkeitä.

Kaveritaitojen lisäksi vastauksissa nousi esiin turvallisuus esimerkiksi retkelle lähdettäessä. Liikennesääntöjen kertaaminen sekä monilukutaito erilaisiin liikennemerkkeihin ja kyltteihin tutustuessa nostettiin esiin. Yksi kaupunkiympäristössä toimiva opettaja toi vastauksessaan esille myös julkisen liikenteen käyttämisen harjoittelemisen lasten kanssa.

Lasten kiinnostuksen kohteiden ja tarpeiden havainnointi, sekä leikkien ohjaaminen ja tukeminen aikuisten toimesta nostettiin esille molempien ympäristöjen aineistoissa. Arjen taidot, kuten pihan haravointi mainittiin metsäympäristön vastauksessa ja yhdessä kaupunkiympäristön vastauksessa puhuttiin myös omatoimisuustaidoista ja niiden kehittämisestä. Tähän liittyen pedagogisena toimintana korostettiin myös lelujen käsittelytaitoja ja jälkien siivoamisen opettelu.

Ruokakasvatus nousi esiin kahdessa metsäympäristön päiväkodin suunnitellussa pedagogisessa toiminnassa. Vastaja 4 mainitsi, että lasten kanssa oli yhdessä suunniteltu ja valmistettu eväät mukaan retkelle. Vastaja 6 kertoi, että Sapere-ruokakasvatusta oli toteutettu retkellä, missä tarkoituksena on esimerkiksi maistella eri makuja ja tutkia miltä eväät näyttävät ja tuoksuvat. Vastaja 6 mainitsi myös, että he olivat järjestäneet päiväkotiin sadonkorjuu pihatapahtuman muiden ryhmien kanssa.

”Pihatapahtuma yhdessä muiden ryhmien kanssa: Ideoitiin kasvattajien kesken yhteinen pihatapahtuma sadonkorjuu-teemalla. Neljä erilaista toimintapistettä, joissa kuvataidekasvatusta, musiikkikasvatusta, liikuntakasvatusta ja Sapere-ruokakasvatusta.” (Vastaja 6)

Kaupunkiympäristössä toimivat opettajat toivat esiin pihalla toteutetussa pedagogisessa toiminnassa myös kielellisten- sekä matemaattisten taitojen harjoittelun. Vastaja 9 kertoo, kuinka heidän ryhmässään toteutetaan kaksikielistä varhaiskasvatusta, jonka vuoksi retkillä lapsille kertyy uutta sanastoa luonnollisessa yhteydessä lasten aloitteista ja uteliaisuudesta. Vastaja 13 taas kertoo viimeisimpänä suunniteltuna pedagogisena toimintana metsäretkestä, jossa lasten tuli etsiä koon, värin tai muun ominaisuuden mukaan luonnosta löytyviä asioita.

Aineistosta nousi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) sekä Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) esiin tuodut oppimisen alueet eli oppimiskokonaisuudet. Saamiemme tulosten mukaan ulkona pystyy toteuttamaan jokaisen oppimisen alueen mukaista toimintaa. Oppimisen alueiden toteutustapa vaihtelee tilanteen ja lasten oppimisen mukaan (Opetushallitus, 2019, s. 40).

5.2 Ympäristöt

Tässä teemassa tuomme esiin varhaiskasvatuksen opettajien mainitsemia ympäristöjä, joita he ryhmänsä kanssa hyödyntävät ulkoilussa. Vastauksissa tuli esiin eri ympäristöjä todella paljon. Opetus- ja kulttuuriministeriö (2016, s. 31) painottaakin, että eri toimintaympäristöjä tulee hyödyntää monipuolisesti.

Metsäympäristön päiväkodeissa työskentelevien opettajien vastauksissa tuli ilmi suurimmaksi osin luonnonympäristöjä. Varsinkin lähellä sijaitsevat metsäalueet ja puistoalueet mainittiin useaan kertaan. Merenranta, järvenranta, polut sekä luonnonsuojelualue tulivat myös mainituksi. Luontoympäristöihin mentiin useimmiten retkelle ja siellä tutkittiin ympäristöä. Vastaaja 3 oli maininnut lähirakennuksiin tutustumisen. Myös leikkipistot ja palloilukenttä mainittiin. Metsäympäristön päiväkotien vastauksissa korostui siis eniten luonto. Kuusi vastaajaa olikin maininnut, että heidän suunniteltu pedagoginen toiminta ulkona sijoittuu pääasiassa johonkin muualle kuin aidatulle piha-alueelle. Vain yksi vastaajista oli maininnut, että heillä se toteutuu lähinnä aidatulla piha-alueella.

Kaupunkiympäristön päiväkodeissa työskentelevien opettajien vastauksissa taas korostui retkikohteena kaupunkiympäristö ja pedagogisen toiminnan toteuttaminen kaupunkiympäristön kohteissa, kuten kirjastossa, puistoissa sekä torilla. Muita vastaajien esiin tuomia paikkoja olivat lähimetsä, lähileikkipuistot, lähipuistot ja kentät sekä liikunta-alueet. Metsä mainittiin myös, vaikka sitä ei olisi luokiteltu lähellä olevaksi. Kaupunkiympäristössä työskentelevien opettajien vastauksissa neljän opettajan mukaan heidän pedagoginen toimintansa sijoittuu pääasiassa päiväkodin aidatulle piha-alueelle, kun taas kaksi vastaajaa oli vastannut, että tällainen suunniteltu toiminta tapahtuu jossain muualla.

5.3 Ulkoilun toteuttaminen

Halusimme tuoda esiin vielä varhaiskasvatuksen opettajien esiin nostamia mahdollistavia ja haastavia tekijöitä liittyen ulkoilun toteuttamiseen muualla kuin omalla aidatulla piha-alueella. Nämä vastaukset ovat osaltaan perusteluja aiempiin vastauksiin, jonka vuoksi koemme ne hyvin oleelliseksi osaksi tutkimustamme.

5.3.1 Mahdollistavat tekijät

Metsäympäristön päiväkotien opettajat mainitsivat monia asioita, jotka mahdollistavat ulkoilun toteuttamisen päiväkodin piha-alueen ulkopuolella. Eniten vastauksissa näkyi ulkoilun toteuttamisen suunnitelmallisuuden tärkeys. Tämä mainittiin lähes kaikissa vastauksissa. Myös turvallisuus nousi lähes kaikista vastauksista esiin. Tämä näkyi vastauksissa esimerkiksi siten, että aikuisia oli tarpeeksi. Aikuisten oma motivaatio, joustavuus ja yhteistyö mainittiin myös vastauksissa. Vastaaja 2 mainitsi lasten iän, jolla hän tarkoitti jo omatoimisia lapsia. Vastaaja 5 taas kertoi, että heille retkelle lähteminen on rutiinia, sillä he retkeilevät niin paljon. Mielenkiintoinen ja turvallinen retkikohde mahdollistaa vastaajien mukaan ulkoilun toteuttamisen muualla kuin päiväkodin pihalla, samoin kuin pienryhmät.

”Pedagoginen halu retken järjestämiseen ja suunnitteluun. Sujuva yhteistyö henkilökunnan kesken ja yhteiset tavoitteet ja suunnitelmat. Tarjolla mielenkiintoinen ja turvallinen retkikohde. Lapsiryhmän ominaisuudet mahdollistavat retkelle lähdön. Riittävästi turvallisia aikuisia mukana retkellä.”
(Vastaaja 4)

Kaupunkiympäristössä toimivien opettajien vastauksissa ulkoilun muualla toteuttamiseen liittyen mahdollistavina tekijöinä mainittiin myös useamman kerran aikuisten riittävyys lapsimäärään nähden sekä aikuisten motivaatio tuotiin esille yhdessä vastauksessa. Vastaaja 10 oli myös maininnut mahdollistavana tekijänä lasten aktiivisen toiveen päästä retkelle. Keskeinen sijainti tuli esille lähes kaikissa kaupunkiympäristössä toimivien opettajien vastauksissa ja siihen liittyen kolme vastaajaa mainitsi myös mahdollistavana tekijänä lyhyet kävelymatkat eri paikkoihin. Myös julkisen liikenteen merkitys päiväkodin keskeisen sijainnin vuoksi tuotiin esille lähes jokaisessa vastauksessa. Vastaaja 12 mukaan kuitenkin julkisen liikenteen käyttöön on liittynyt rajoitteita.

”Riittävä henkilökunta lapsimäärään nähden. Jos olisi mahdollista käyttää joukkoliikennettä, olisi mahdollista retkeillä pidemmällekin. Tällä hetkellä käyttö on kielletty koronasta johtuen.” (Vastaaja 12)

5.3.2 Haastavat tekijät

Haasteina metsäympäristössä sijaitsevilla päiväkodeilla mainittiin eniten aikuisten määrään liittyviä seikkoja. Vastaja 3 nosti esiin, ettei aikuisia ole tarpeeksi siihen, että päästäisiin porttien ulkopuolelle. Henkilökunta on joko poissa tai sitten heillä on muita työtehtäviä, jolloin ei voida lähteä päiväkodin pihasta. Kiireinen aikataulu tulikin ilmi vastauksissa. Lapsiryhmän piirteisiin liittyviä tekijöitä tuli myös esille vastauksissa. Vastajan 4 mukaan levoton lapsiryhmä ja karkailuun ja piiloutumiseen taipuvaiset lapset vaikeuttavat päiväkodin pihalta poistumista. Myös lapsimäärä vaikuttaa siihen, päästäänkö lähtemään päiväkodin pihalta muualle. Huono sää ja tapaturmariskit liukkaassa kalliometsässä retkeillessä mainittiin myös. Kahden vastaajan mukaan ei ole haasteita toteuttaa ulkoilua päiväkodin ulkopuolella.

”Viikossa on niin paljon kaikkea muutakin toimintaa kuten salivuoroa, projektityöskentelyä, musiikkia, kädentöitä. - Aikuisia ei ole tarpeeksi, jotta pääsisi porttien ulkopuolelle. - Kerran viikossa aamupäivisin valvotaan muiden ryhmien lapsia (tiimipalaveri). - Aikuisilla kirjallisia/ muita tehtäviä hoidettavana aamupäivisin.” (Vastaja 3)

Kaupunkiympäristöissä toimivien opettajien vastauksissa nousi hyvin samankaltaisia haasteita ulkoilun toteuttamiseen liittyen kuin metsäympäristössä toimivien opettajien vastauksissa. Ajan ja henkilökunnan riittävyys tuli esille puoleessa vastauksista. Lapsiryhmän piirteet mainittiin kaikissa, paitsi yhdessä vastauksessa haasteena. Tähän liittyen oli mainittu ryhmän suuri ikähaarukka, lasten eriävät hoitoajat, siirtymätilanteiden haasteet, alle 3-vuotiaiden kanssa liikkuminen liikenteen seassa sekä ryhmä, jossa useita tehostetun tuen lapsia. Liikenne koettiin haasteena ulkoilun toteuttamiseen muualla kuin päiväkodin omalla piha-alueella kahdessa vastauksista ja lisäksi päiväkodin sijainti koettiin osittaisena haasteena, etenkin metsäretkien toteuttamisessa yhdessä vastauksessa.

6 POHDINTA

Tutkimme kandidaatintutkielmassamme varhaiskasvatuksen opettajien antamia pedagogisia merkityksiä ulkoilulle. Tutkimuskysymyksissämme olimme kiinnostuneita pedagogisista sisällöistä ulkoilussa sekä eri ympäristöjen hyödyntämisestä ulkoilussa, ja siitä mikä vaikuttaa ulkoilu ympäristön valintaan sekä metsä- että kaupunkiympäristössä. Seuraavaksi pohdimme tulokset - osiossa saamiamme vastauksia tutkimuskysymyksiimme.

Keskeisenä tuloksena tutkimuksessa olikin opettajien antamat hyvin monipuoliset ja eriävät pedagogiset toimintatavat ulkoilulle. Keskeisinä pedagogisina sisältöinä ulkoilussa kaikilla nousi esiin kuitenkin liikunta- ja ympäristökasvatus ja niiden lisäksi myös esimerkiksi kaveritaitojen sekä ”arjen taitojen” merkitys korostui. Näiden osa-alueiden toteutus kuitenkin erosi ympäristöstä ja lapsiryhmän piirteistä riippuen joka ryhmässä. Ulkoilun mahdollistamiseen liittyen vahvimpana tekijänä nousivat aikuiset ja heidän riittävytensä ja haasteena koettiin etenkin turvallisuuteen vaikuttavat tekijät, kuten vilkas liikenne ja vaaran paikat luonnossa. Lisäksi lapsiryhmän piirteiden koettiin vaikuttavan ulkoilun toteuttamiseen.

6.1 Tulosten pohdinta

Molemmassa aineistoissa ulkoiluun liitettiin vahvasti pedagogisena sisältönä sekä ympäristö- että liikuntakasvatukseen liittyviä toimintoja. Ympäristökasvatuksen toteuttamista kuvailtiin metsäympäristön päiväkotien aineistossa hyvin moninaisesti, kun puhuttiin rakentamisesta, tutkimisesta ja esimerkiksi roskien keräämisestä ja pihan haravoimisesta. Kaupunkiympäristön päiväkotien aineistossa ilmeni ympäristökasvatuksen käsittely pääosin lasten kanssa käytävien keskustelujen ja ihmettelysten kautta. Eläimiin liittyvä toiminta osana ympäristökasvatusta tuotiin vain parissa vastauksessa esiin. Kuitenkin eläimillä on merkittävä vaikutus lasten positiivisen ympäristösuhteen muodostumisessa

(Cantell ym., 2020, s. 65). Varhaiskasvatusta havainnoidessa on huomattavissa, että arjessa ilmenee hyvin paljon ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen teemoja, jopa henkilöstön huomaamatta (Parikka-Nihti & Suomela, 2017, s. 90). Tämän vuoksi onkin mahdollista, että tutkimukseemme vastanneet eivät ole edes huomanneet mainita kaikkea heidän ryhmässään toteutuneesta ympäristökasvatuksesta.

Liikuntakasvatusta esiintyi molemmissa aineistoissamme pääosin leikkien ja pelien muodossa, mutta osaltaan myös erilaisissa motoristen taitojen harjoituksissa, kuten palloilussa ja erilaisten liikkumistapojen harjoittelemisessa. Toteutustavat ympäristö- ja liikuntakasvatuksen osalta erosivat kuitenkin hyvinkin paljon vastausten välillä, mikä johtui varmasti osaltaan myös eri ikäisten ryhmissä toimivista opettajista. Soinin ja Sääkslahden (2018) mukaan lapsen fyysisen aktiivisuuden intensiivisyys lisääntyy ja tulee vauhdikkaammaksi lapsen vanhetessa. He viittaavat Soinin (2015) tutkimukseen, jonka mukaan kolmevuotiailla lapsilla lähes puolet ulkona toimimisesta oli paikallaanoloa tai kevyttä liikkumista, kuten hiekkaleikit (Soini & Sääkslahti, 2018, s. 136). Molemmissa aineistoissa nousi esiin myös kaveritaitoihin liittyvää osaamista ulkoilunkin yhteydessä sekä arjen taitoihin ja omatoimisuuteen kannustamista.

Ulkoilu ympäristöistä kysyttäessä opettajat nostivat esiin monenlaisia paikkoja, joita he hyödyntävät ulkoillessa. Metsäympäristössä sijaitsevien päiväkotien opettajat toivat esiin erilaisia lähellä sijaitsevia luontopaikkoja. Kaupunkiympäristössä sijaitsevien päiväkotien opettajat taas toivat esiin lähimetsät ja -puistot, mutta puhuivat retkikohteena olleen myös kaupunkiympäristön mahdollistamia kohteita, kuten kirjasto ja tori. Tämä oli odotettavissa, sillä metsä- ja kaupunkiympäristön päiväkotien lähiympäristöt voivat vaihdella hyvinkin paljon.

Ulkoilun toteuttamiseen liittyen haasteena sekä mahdollistajana useampi vastaaja toi esiin turvallisuuden ja erilaiset siihen vaikuttavat tekijät. Näitä tekijöitä olivat muun muassa suunnitelmallisuus ja aikuisten riittävyys. Aikuisten määrä tuotiinkin esille useassa vastauksessa, sekä metsä-, että kaupunkiympäristön päiväkodissa. Vastaajat kokivat, että vain silloin on turvallista lähteä retkelle, kun aikuisia on tarpeeksi lapsimäärään nähden. Lapsille tulisikin tarjota säännöllistä, monipuolista ja lapsilähtöistä liikuntaa niin sisällä kuin ulkona, myös retkillä (Opetushallitus 2019, s. 48). Tulisikin pohtia, että jos aikuisia ei ole tarpeeksi,

onko edellä mainitun edes mahdollista toteutua, ja näin ollen onko mahdollista toteuttaa laadukasta varhaiskasvatusta. Useammassa vastauksessa nousi haasteena myös lapsiryhmän piirteet, esimerkiksi karkailuun taipuvaiset ja tehostetun tuen piirissä olevat lapset. Tähän liittyen tulisi miettiä erilaisia pedagogisia ratkaisuja, joiden avulla ulkoilu toteutuisi myös lapsiryhmän haastavista piirteistä huolimatta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) tarkoituksena on kuitenkin luoda jokaiselle varhaiskasvatukseen osallistuvalla yhdenvertaiset edellytykset kokonaisvaltaiseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen (Opetushallitus, 2019, s. 7).

Päiväkodin työntekijät pystyvät lisäämään lasten aktiivisuutta, mikäli heitä autetaan ratkomaan mahdollisia haasteita, kuten kiireistä aikataulua, sääolosuhteita tai liikkumisen esteitä (Soini & Sääkslahti 2018, s. 137). Turvallisuus tuotiin esille myös puhuttaessa tutuista ja lähellä sijaitsevista kohteista. Tähän liittyen Parikka-Nihti ja Suomela (2017, s. 95) tuovatkin esiin, kuinka turvallisuuden tunteeseen vaikuttaa juuri tuttu ympäristö. Turvallisuuskasvatusta on myös vahva osa ympäristö- ja kestävä kehityksen kasvatusta ja sen voidaan ajatella toteutuvan sekä fyysisessä, että psyykkisessä ympäristössä (Parikka-Nihti & Suomela, 2017, s. 95).

6.2 Eettisyys ja luotettavuus

Aloitimme tutkimuksemme teon hakemalla tutkimusluvat kahdelta eri kaupungilta. Luvat saatuamme otimme yhteyttä eri varhaiskasvatuksen yksiköiden johtajiin, joiden toimitilat soveltuivat vaatimukseemme ympäristön suhteen. Pyysimme johtajia välittämään tutkimuskutsuamme yksikön varhaiskasvatuksen opettajille, sillä useimpien yksiköiden nettisivuilla ei ollut saatavissa opettajien sähköpostiosoitteita. Uskomme, että olisimme saaneet enemmän vastauksia, jos olisimme pystyneet kertomaan tutkimuksestamme varhaiskasvatuksen opettajille henkilökohtaisesti. Vaarana välikäden kautta kulkevissa informaatioissa on se, etteivät ne välttämättä tavoita niitä henkilöitä kenet pitäisi, tässä tapauksessa varhaiskasvatuksen opettajia. Johtajat saavat usein monia sähköpostiviestejä päivässä, joten meidän viestimme olisi voinut hukkua tai unohtua niin, ettei sitä välttämättä olisi edes luettu.

Suoritimme aineistonkeruun lomakehaastattelun avulla, sillä koimme, että silloin opettajilla olisi matalampi kynnyks osallistua tutkimukseemme. Haastattelu olisi voinut ollut tutkimukseemme kannalta parempi vaihtoehto, sillä olisimme saaneet perusteellisimpia kysymyksiä ja vastauksia. Olisimme myös voineet kysyä jatkokysymyksiä ja havainnoida haastattelun kulkua (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 86). Lomakehaastattelu tuntui kuitenkin sopivalta vaihtoehdolta tutkimukseemme tarpeisiin juuri sen helppouden takia. Pandemia-aikana olisi myös voinut olla vaikeampaa päästä haastattelemaan opettajia kasvokkain. Koimme, että saamme tarpeeksi tietoa tutkimukseemme aiheesta näinkin. Lomakehaastattelua käytetään usein määrällisissä tutkimuksissa, sillä tulokset on helppo kvantifioida, mutta sitä voidaan käyttää myös laadullisessa tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 87).

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisussa (2019, s. 8) mainitaan, että tutkittavalle ei saa tulla oloa, että hänet pakotetaan osallistumaan tutkimukseen. Toimmekin tutkimuskutsussamme esiin kyselyyn vastaamisen vapaaehtoisuuden sekä anonymiteetin säilymisen. Emme käsitelleet tutkimuksessamme henkilötietoja, kuten tutkittavien nimiä. Vaikka valitsimme tutkimukseemme tiettyjä yksiköitä ja jaottelimme ne aineistoa kerätessä kaupunki-, sekä metsäympäristöön, emme pysty tunnistamaan kyselyyn vastanneita. Joistain vastauksista saattoi kuitenkin arvata missä yksikössä vastaaja työskentelee, jos vastaaja oli kuvaillut päiväkodin ympäristöä tarkemmin. Emme kertoneet tutkimuskutsussa päiväkodeille, että mielsimmekö me heidät kaupunki- vai metsäympäristön päiväkodiksi. He luultavasti tiesivät sen kertomattakin. Lisäksi ajattelimme, että jos kerromme päiväkodin olevan tutkimuksessamme kaupunkiympäristön päiväkotina, se ohjaisi opettajien vastauksia siihen suuntaan liikaa, ja he saattaisivat jättää pois esimerkiksi jotain luonnonympäristöön liittyvää.

Otantamme oli melko pieni, mikä vaikuttaa osaltaan myös tutkimuksen luotettavuuteen. Suuremmalla otannalla olisimme luonnollisesti saaneet enemmän vastauksia, mutta pienemmällä otannalla pystyimme perusteellisemmin tarkastelemaan ja kuvailemaan saamaamme aineistoa (Eskola & Suoranta, 2014, s. 18). Tavoitteenamme oli saada kummastakin ympäristöstä vähintään viisi vastausta, mutta loppujen lopuksi saimme kaupunkiympäristön päiväkodeista kuusi vastausta ja metsäympäristön

päiväkodeista seitsemän vastausta. Näistä saatiin meidän tutkimuksemme tarpeisiin juuri sopivan kokoinen aineisto, jota pystyimme analysoimaan perusteellisesti. Eskola & Suoranta (2014, s. 60) painottavat, että laadullisessa tutkimuksessa aineiston riittävyttä on vaikeaa ennalta laskea, joten sitä ei kannata liikaa ahnehtia.

Lomakehaastattelumme kysymykset oli pääosin ymmärretty niin kuin olimme ne tarkoittaneetkin. Huomasimme kuitenkin, että vaikka olimme ajatelleet vastausesimerkin selventävän kysymystä, se saattoikin olla hieman vihjaileva. Eräs vastaaja olikin vastannut täysin saman vastauksen kuin meidän vastausesimerkkimme. Emme käyttäneet aineistossamme kysymyksiä, jotka koimme epäoleellisiksi tutkimuksemme kannalta. Lisäksi emme käyttäneet aineistossamme ollenkaan erään kysymyksen vastauksia, sillä se oli käsitetty niin monitulkintaisesti kysymyksenasettelumme vuoksi.

6.3 Jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksessamme selvisi varhaiskasvatuksen opettajien antamia pedagogisia merkityksiä ulkoilulle sekä metsä- että kaupunkiympäristössä. Tutkimuksemme sai mielenkiinnon heräämään jatkotutkimusmahdollisuuksista. Samankaltaisen tutkimuksen voisi tehdä myös lasten näkökulmasta, esimerkiksi havainnoimalla sekä haastatteleamalla lasten ulkoilukokemuksia eri ympäristöissä. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia vain tietyn ikäisten lasten ulkoilua, kuten alle kolmevuotiaiden. Varhaiskasvatuksen opettajia voisi haastatella pienten lasten kanssa toteutettavasta pedagogisesta toiminnasta ulkona. Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista myös selvittää, miten varhaiskasvatuksen opettajat kokevat, että aidatun piha-alueen ulkopuolella toteuttavaan ulkoiluun liittyviä haasteita voitaisiin ratkaista. Haasteina voidaan pitää esimerkiksi turvallisuuteen, arjen kiireeseen ja lapsiryhmän piirteisiin liittyvät asiat, kuten tässäkin tutkimuksessa selvisi.

LÄHTEET

- Acar, H. (2014). *Learning Environments for Children in Outdoor Spaces*.
Procedia. Social and Behavioral Sciences, 14, (s. 846–853.)
- Cantell, H., Aarnio-Linnanvuori, E. & Taimi, S. (2020). *Ympäristökasvatus – Kestävän tulevaisuuden käsikirja*. Otavan kirjapaino Oy.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2014). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*.
Vastapaino.
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. (2019). *Varhaiskasvatuksen laatu arjessa*. Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisuja 2019:15. Tampere: Punamusta Oy.
- Kokkonen, J., Sievänen, T., Neuvonen, M., Kajala, L., Tapaninen, M. & Rautiainen, A. (2019). Liikuntatieteellinen Seura ry. *Ulkoilu ja luontoliikunta – monen ministeriön tontilla*. Kokkonen, J. (toim.) Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä nro 15. Kirjapaino Mondia.
https://www.lts.fi/media/lts_julkaisut/lts_selvityksia/ulkoilu-ja-luontoliikunta-web.pdf (Viitattu 15.11.2021)
- Kukkonen, H. & Horelli, L. (2002). Suunnittelu lasten kanssa. Teoksessa: Karvinen, J. & Norra, J. (toim.) Lasten liikuntapaikkojen suunnittelu. Opetusministeriö, Liikuntapaikkajulkaisu. Nuori Suomi. Rakennustieto Oy.
- Lu, C. & Montague, B. (2016). Move to Learn, Learn to Move: Prioritizing Physical Activity in Early Childhood Education Programming. *Early Childhood Education Journal*, 44, (s. 409–417).
- Manninen, J., Burman, A., Koivunen, A., Kuittinen, E., Luukannel, S., Passi, S. & Särkkä, H. (2007). *Oppimista tukevat ympäristöt*. Johdatus oppimisympäristö ajatteluun. Opetushallitus.
- Opetushallitus. (2016). *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. (2014). Määräykset ja ohjeet 2016:1.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetushallitus. (2019). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Määräykset ja ohjeet 2018:3a.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2016). *Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä*.

Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:21. Lönnberg Print & Promo.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75405/OKM21.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Parikka-Nihti, M. & Suomela, S. (2017). *Iloa ja Ihmettelyä*. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. PS-kustannus. E-kirja.

Polvinen, K., Pihlajamaa, J. & Berg, P. (2012). *Luonnosta hyvinvointia lapsille ja nuorille*. Kuvauksia luonnon hyvinvointivaikutuksista, palveluista ja malleista palveluiden kehittämiseen. Sitra ja Kansallinen hyvinvointiverkosto. https://media.sitra.fi/2017/02/27174148/Luonnosta_hyvinvointia_lapsille_ja_nuorille-2.pdf (Viitattu 15.11.2021)

Pönkkö, A. & Sääkslahti, A. (2020). *Liikkuva lapsi*. Teoksessa Hujala, E. & Leena, T. (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. (s. 136–149). PS-kustannus.

Pönkkö, A. & Sääkslahti, A. (2017). *Liikuntapedagogiikka varhaiskasvatuksessa*. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) *Liikuntapedagogiikka*. (s. 486–504). PS-kustannus.

Raittila, R. (2008). *Retkellä*. Lasten ja kaupunkiympäristön kohtaaminen.

Jyväskylä studies in education 333. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Rissanen, R. (2006). *Fenomenografia*. Luku 5.1. kokonaisuudesta Saaranen-

Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006) *KvaliMOTV –*

Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu] Tampere:

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [KvaliMOTV - 5.1 Fenomenografia \(tuni.fi\)](https://www.tuni.fi/kvalimotv) (viitattu 29.11.2021).

Ruokonen, R., Norra, J. & Karvinen H. (2009). *Valtakunnallinen selvitys päiväkotien liikuntaolosuhteista*. Nuori Suomi.

- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. [KvaliMOTV - 7.3.4 Teemoittelu \(tuni.fi\)](#) (viitattu 14.12.2021).
- Soini, A. & Sääkslahti, A. (2018) *Fyysinen aktiivisuus lapsen kasvun ja kehityksen tukena*. Teoksessa Koivula, M., Siippainen A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) *Valloittava varhaiskasvatus*. (s. 129–144). Vastapaino oy.
- Suomen latu. (2021). Metsämörri. <https://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentoiminta/metsamorri.html> (Viitattu 20.10.2021).
- Suominen, M. & Merisuo-Storm, T. (2009). *Kasvatustieteellisen tutkimuksen perusteet*. Turun yliopisto, Rauman opettajankoulutuslaitos 2009.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos). Kustannusosakeyhtiö Tammi. (E-kirja).
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. 2018. Finlex. (Viitattu 19.11.2021). [Varhaiskasvatuslaki 540/2018 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)
- Wilson, R. (2008). *Nature and Young Children. Encouraging Creative Play and Learning in Natural Environments*. London: Routledge.

LIITTEET

Liite 1: Kyselylomake

1. Mikä olet koulutukseltasi?

2. Kuinka kauan olet työskennellyt varhaiskasvatuksen opettajana?

- 0-5 vuotta
- 5-10 vuotta
- yli 10 vuotta

3. Minkä ikäisten ryhmässä työskentelet tällä hetkellä?

4. Millaista suunniteltua pedagogista toimintaa ulkoilussanne on?

5. Kerro viimeisimmästä suunnitellusta pedagogisesta toiminnastanne, jonka toteutitte päiväkodin piha-alueen ulkopuolella.

6. Kerro viimeisimmästä suunnitellusta pedagogisesta toiminnastanne, jonka suoritte päiväkodin aidatulla piha-alueella.

7. Sijoittuuko suunniteltua pedagoginen toimintanne pääasiassa päiväkodin aidatulle piha-alueella vai sen ulkopuolelle?

- Aidatulle piha-alueella
- Johonkin muualle (esim. metsään tai puistoon)

8. Kuinka usein ulkoilunne on pedagogisesti suunniteltua tai tavoitteellista?

Vastaus esimerkki: kaksi kertaa kuukaudessa.

9. Mitä paikkoja suositte ulkoilussa päiväkodin pihan lisäksi?

10. Kuinka usein poistutte ulkoilemaan päiväkodin piha-alueen ulkopuolelle?

Valitse sopivin vaihtoehto.

- Päivittäin
- Kerran tai kaksi viikossa
- Pari kertaa kuukaudessa
- Harvemmin kuin pari kertaa kuukaudessa

11. Mitkä asiat vaikeuttavat ulkoilun toteuttamista muualla kuin omalla piha-alueella? (esim. vilkas liikenne, lapsiryhmän piirteet)

12. Mitkä asiat mahdollistavat ulkoilun toteuttamisen muualla kuin omalla aidatulla piha-alueella?